

Marko Račič (25. 4. 1920–27. 5. 2022)

Marko Račič je bil od rojstva povezan s šolo. Rodil se je namreč na markovo, 25. aprila 1920 v prostorih šole v Adlešičih v Beli krajini, kjer je bil njegov oče Božo Račič učitelj. Tudi on – v Beli krajini imenovan *kume Račič* – znani učitelj, etnograf in kulturni delavec, je bil leta 1887 rojen v šoli na Čatežu ob Savi, kjer je bil njegov oče, Markov ded Alojzij Račič – učitelj.

Učiteljski poklic je bil v Markovem sorodstvu močno zastopan, zanj se je odločil tudi sam in se leta 1936/37 vpisal na učiteljsko šolo v Ljubljani, ki ga je uspešno zaključil, opravil tudi učiteljski strokovni izpit in 27. marca 1941 nastopil službo učitelja na Osnovni šoli Zgornji Tuhinj pri Kamniku. V povezavi s to točko pa se je Marko Račič povezal in tesno prepletel z delom in aktivnim sodelovanjem s Slovenskim šolskim muzejem. Kako? Leta 2001 je ob 60. obletnici prvega nastopa učiteljske službe v Zgornjem Tuhinju obiskal šolo in iskal kroniko, ki pa je bila med 2. svetovno vojno uničena. Obrnil se je na Slovenski šolski muzej, kjer je našel zapis o dogodkih na šoli med vojno. Temu arhivskemu zapisu je Marko

Račič dodal nekaj popravkov in dopolnil, ki jih je z novimi podatki dopolnil še leta 2008.

Od prvega srečanja v Slovenskem šolskem muzeju naprej je nadaljnji dve desetletji postal muzejski obiskovalec, sodelavec in prijatelj. Zavzeto je spremljal delo muzeja in ga tako in drugače podpiral.

Račičev nastop učiteljske službe je prekinila 2. svetovna vojna. Namesto da bi učiteljeval, je dobil zaposlitev na železnici v Ljubljanski pokrajini. Po vojni je spet zaprosil za službo učitelja in avgusta 1945 prejel dekret za učitelja na OŠ Begunje pri Cerknici. A je med šolskimi počitnicami v časopisu opazil razpis za šolanje učiteljev telesne vzgoje, kamor se je prijavil, opravil sprejemni izpit in bil sprejet na šolanje v Beogradu, Ministrstvo za prosveto pa mu je odobrilo enoletni študijski dopust. Nato ga je čakalo služenje vojaškega roka,

Družina učitelja Boža Račiča pred šolo v Adlešičih, leta 1923. Marko Račič (1920) stoji ob sestri Nevenki, v naročju matere Kristine je bratec Božo (dar M. Račič, SŠM, fototeka).

ob tem je bil razrešen službovanja kot učitelj OŠ Begunje pri Cerknici. Kot v dopisu sam navaja: »Tako sem se za vselej poslovil od učiteljstva v osnovni šoli, ker se mi je življenjska pot usmerila predvsem v športno smer.«¹

Študij je nadaljeval na Državnem inštitutu za fizkulturo (DIF) oziroma Visoki šoli za telesno kulturo v Beogradu, diplomiral leta 1952, leta 1953 je opravil specializacijo v Oslu. Bil je predavatelj športne vzgoje na raznih šolah, hkrati pa tudi vrhunski tekač na kratke proge in trener v atletski sekciji društva. Dosegal je športne uspehe, med drugim je bil rekorder in prvak Jugoslavije v tekih na 100 m in 200 m, olimpijec v Londonu leta 1948 v tekih na 400 m in v štafeti 4 x 400 m.

V Beogradu je deloval polnih 20 let, nato pa se je leta 1965 preselil nazaj v Ljubljano. Do upokojitve leta 1983 je deset let služboval na Zvezi telesno-kulturnih organizacij Slovenije (ZTOKS) v odboru za vrhunski šport, aktivno je sodeloval v Atletski zvezi Slovenije. Bil je trener, selektor reprezentance, sodnik, do 90. leta starosti je sodil na 1500 tekmah, bil je organizator tekmovanj, statistik in publicist. Prejel je tudi številna priznanja, med drugim priznanje Mednarodnega olimpijskega komiteja (MOK) za šport in promocijo olimpizma ter najvišje športno priznanje v Sloveniji – Bloudkovo nagrado. Leta 2012 je na olimpijskih igrah v Londonu kot najstarejši slovenski udeleženec poletnih olimpijskih iger lahko znova podoživljal olimpijske igre iz leta 1948. Na svoj 102. rojstni dan je bil najstarejši slovenski še živeči olimpijec.²

Ko se je v letih 2021/2022 začel postopek priključevanja Muzeja športa Slovenskemu šolskemu muzeju v en zavod, smo zaposleni takoj pomislili, da imamo na tem področju skupno povezovalno točko – v osebi Marka Račiča. Poleg tega, da je bil po prvi osnovni izobrazbi učitelj in da je bil na drugi strani vse življenje zavezan športu, je bila pomembna njegova zavest pri ohranjanju kulturne dediščine. Večkrat, ko je prihajal v Slovenski šolski muzej, je povedal, da je bil pri nekdanjemu direktorju Muzeja športa Iztoku Durjavi in nato pri drugih sodelavcih, ki jim je predal različno gradivo iz športne dediščine.

*Fotografija Marka Račiča v
Dijaški knjižnici, 4.a razred
III. državne realne gimnazije
Ljubljana, 1935/36 (dar M. Račič,
SŠM, fototeka).*

1 Slovenski šolski muzej (SŠM), Dokumentacijska zbirka, mapa šole Zgornji Tuhinj, Marko Račič, Pripombe in dopolnila na kroniko OŠ Zg. Tuhinj, dopis 1. 2. 2008.

2 Povzeto po: SŠM, nav. d., in <https://www.olympic.si/novica/1960> (10. 11. 2022)

Marko Račič je imel kljub upokojitvi vedno poln urnik, radi so ga vabili novinarji, sodeloval je tudi z mnogimi drugimi ustanovami, tudi s Slovenskim etnografskim muzejem, kjer je imel leta 2012 osebno razstavo *Mojih 23 olimpijad*.³

V Slovenskem šolskem muzeju smo ga z veseljem sprejeli na vsa naša odprtja razstav, predstavitve Šolskih kronik in drugih tiskov, na okrogle mize in različne dogodke, pri katerih je tudi aktivno sodeloval. Povezal nas je z nekdanjimi učiteljicami, predvsem z učiteljico Vido Uršič, svojo taščo, ki je muzeju ob zanimivih pogovorih predala mnogo predmetov in gradiva.⁴

Tudi Marko Račič je Slovenskemu šolskemu muzeju podaril različne fotografije in drugo zanimivo gradivo s področja šolstva, ki mi ga je postopoma, iz leta v leto prinašal v muzej in ob njem živahno razpravljaj. V rokah držim njegovo Dijaško knjižico s fotografijo mladega dijaka, pa zvezek za predmet metodika na učiteljskišču v šolskem letu 1939/40, kjer je zapisoval predavanja prof. Anice Černejeve, o kateri je pripovedoval z velikim občudovanjem. Tukaj sta dve knjižici za glasbeni pouk na učiteljskišču, kjer ga je zabavalo, da na eni piše predmet: *vijolina* (šol. leto 1938/39), na drugi pa: *goslanje* (šol. leto 1939/40).

Marko Račič je bil tudi glasbenik. Poleg violine je igral še harmoniko, kar je bilo med drugim dobrodošlo na obletnicah mature njegovega letnika ljubljanskega učiteljskega, ko je tudi z glasbo poskrbel za dobro vzdušje. Fotografije in gradivo z obletnic mature je podaril muzeju, med njimi je tudi ohranjen zapis v knjižici Tristo narodnih:

3 <https://www.etno-muzej.si/sl/razstave-obiskovalcev/marko-racic-mojih-23-o>

4 Marjetka Balkovec Debevec, Najstarejši učiteljici Vidi Uršič v spomin (1903–2011), Letn. 20(44), št. 3, 2011, str. 550–551).

V Slovenskem šolskem muzeju smo z Markom Račičem posneli tudi intervju. Po predhodnih pogovorih in razmislekih ob okvirnem vprašalniku smo se dobili na snemanju v naši muzejski učilnici, kjer pa je bilo pripovedi toliko, da smo se srečali dvakrat: 18. marca in 12. aprila 2013, malo pred njegovim triindevetdesetim rojstnim dnem. V zanimivi, živahni pripovedi (posnetki so shranjeni v muzejski dokumentaciji⁵) je opisal svojo življenjsko pot s poudarkom na šolanju, izobraževanju, igri, vzgoji, začetkih športnega udejstvovanja in načinu življenja v mladih letih.

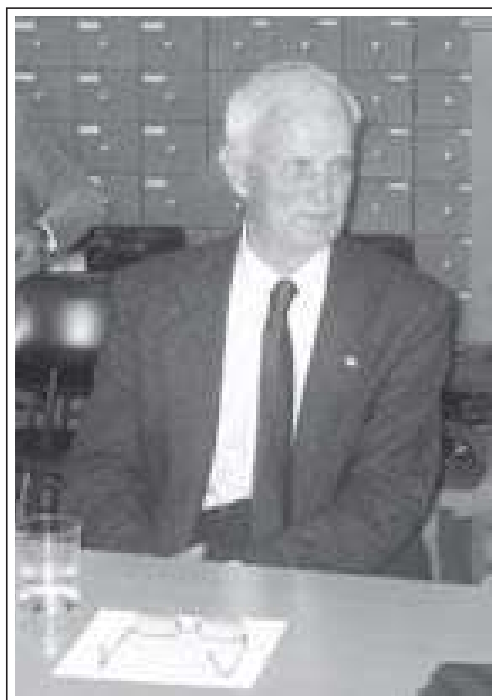
Z Markom Račičem sem kot kustosinja muzeja začela sodelovati strokovno, a mi je prijetno ob misli, da se je med nama hitro stkala tudi topla, spoštljiva prijateljska vez. Takoj naju je povezal tudi to, da sva se našla dva Belokranjca v Ljubljani. Z veseljem sva rekla tudi kakšno po naše. Ja, Marko Račič se je imel (tudi) za Belokranjca, čeprav se je družina Račič že leta 1925 preselila v Ljubljano, a so bili z Belo krajino povezani še naprej. Po Markovem očetu se imenuje tudi Kulturno umetniško društvo Božo Račič Adlešiči.

Na mojih službenih knjižnih policah je malo knjig o športu. Te, ki so in jih spoštljivo vzamem v roke, pa so dar Marka Račiča s prijaznim posvetilom, zapisanim z njegovo lepo pisavo.

Poleg mnogih strokovnih srečanj v muzeju sva srečanja vse do čisto zadnjih let zaokrožila v kavarni enkrat v novoletnem času ter v aprilu okrog njegovega rojstnega dne – pa tudi kdaj v juniju ob mojem. Nikoli ne bo zbledel spomin na čudovito vrtnico, ki mi jo je podaril ob mojem srečanju z abrahamom. Ob njem si imel tudi še ob 100-letniku občutek, da je večno mlad.

Nazadnje sva se slišala za njegov 102. rojstni dan, ko se je iz Ljubljane že preselil na Kras. Vesel je bil kratkega pogovora in voščila vseh nas iz šolskega muzeja. Čez dober mesec dni je njegova močna življenjska energija ugasnila.

Kakšen dar so bila srečevanja s tako čudovito, iskrivo osebnostjo, kot je bil Marko Račič!

Marko Račič v Slovenskem šolskem muzeju, 2008 (SŠM, fototeka, foto Mateja Ribarič).

mag. Marjetka Balkovec Debevec

5 SŠM odprto, Marjetka 2, Marko Račič (organizacija in vodenje intervjuja Marjetka Balkovec Debevec, snemanje Marko Ljubič, 18. 3. in 12. 4. 2013).